

ХРОНІКА

УДК 549

НАУКОВІ ЧИТАННЯ ІМЕНІ АКАДЕМІКА ЄВГЕНА ЛАЗАРЕНКА

О. Матковський, П. Білоніжка

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
79005 м. Львів, вул. Грушевського, 4
E-mail: geomin@geof.franko.lviv.ua*

Наведено інформацію про Друге наукове читання імені академіка Євгена Лазаренка, яке відбулося у Львівському національному університеті імені Івана Франка 16.11.1999 р. Воно було присвячено проблемам генетичної мінералогії.

Ключові слова: генетична мінералогія, наукове читання.

На науковій конференції, присвяченій 80-річчю від дня народження академіка Євгена Костянтиновича Лазаренка, що відбулася у Львові 1992 р., прийнято рішення проводити періодичні наукові читання його імені в різних містах України.

Перше наукове читання імені академіка Євгена Лазаренка започатковано у Львові 25 грудня 1997 р. Воно було присвячено проблемам регіональної мінералогії. На ньому заслухано доповідь професорів *О. І. Матковського* та *В. І. Павлишина* “Стан і перспективи розвитку регіонально-мінералогічних досліджень в Україні” та низку коротких повідомлень з різних питань регіональної мінералогії, а також спогади про Є. К. Лазаренка. У доповідях висвітлено головні віхи історії мінералогічного вивчення України, проаналізовано сучасний стан регіонально-мінералогічних досліджень та накреслено шляхи їхнього подальшого розвитку. Автори виконали спробу мінералогічного районування території України. Доповідь *О. І. Матковського* та *В. І. Павлишина* опублікована видавничим центром Львівського національного університету імені Івана Франка окремою книжкою 1998 р.

Друге наукове читання імені академіка Євгена Лазаренка відбулося у Львівському національному університеті імені Івана Франка 16 листопада 1999 р. Воно присвячено проблемам генетичної мінералогії, яка посідає особливе місце у творчому доробку Євгена Костянтиновича. У науковому читанні взяли участь 85 представників із Львівського, Київського і Харківського національних університетів, Одеського і Волинського державних університетів, Тернопільського педагогічного університету Міністерства освіти і науки України, Інституту геохімії, мінералогії та рудоутворення, Інституту геології і геохімії горючих копалин НАН України, Інституту геології Комі наукового центру Уральського відділення РАН (Сиктивкар), Українського науково-дослідного геологорозвідувального інституту, Державного геологічного підприємства “Західукргеологія” та Західноукраїнської геофізичної розвідувальної експедиції.

Наукове читання відкрив декан геологічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка доктор геол.-мін. наук *Р. Й. Леуцх*. Він зазначив, що власне у Львівському університеті яскраво розкрився талант Євгена Костянтиновича як ученого-мінералога, організатора науки й навчального процесу, визначного громадського діяча України. Декан тепло привітав усіх присутніх і побажав плідної праці.

Вступне слово про Є.К.Лазаренка виголосив доцент кафедри мінералогії *П. М. Білоніжка*. Він підкреслив, що після В. І. Вернадського серед учених України саме Є. К. Лазаренко зробив найвагомий внесок у розвиток мінералогії, організацію геолого-мінералогічних досліджень, підготовку геологічних кадрів, а також у розвиток культури й освіти в Україні, особливо протягом 1951–1963 рр., коли був ректором Львівського університету. Є. К. Лазаренко, за словами видатного російського кристалографа, талановитого дослідника історії науки І. І. Шафрановського, належить до корифеїв мінералогії і кристалографії XVIII–XX ст., серед яких добре відомі імена В. Севергіна, М. Кокшарова, П. Єремєєва, Є. Федорова, Г. Вульфа, В. Вернадського, О. Ферсмана, О. Болдирєва, С. Смірнова, А. Шубнікова, М. Белова, В. Соболева, Є. Лазаренка.

Після відкриття наукового читання і вступного слова було заслухано п'ять доповідей і декілька коротких повідомлень та виступів. У доповіді академіка РАН *М. П. Юшкіна* “Генетична мінералогія і проблеми прикладної мінералогії” зроблено аналіз сучасного бачення генетичної мінералогії з погляду її глобального значення у вирішенні різних прикладних питань не тільки мінералогічного, але й петрологічного, загально-геологічного та екологічного характеру. Доповідач звернув увагу на сучасний напрям розвитку генетичної мінералогії пов'язано з живою речовиною. Адже зараз відомо біля ста мінералів, тісно пов'язаних з живими організмами. Виявлено високу досконалість кристалів деяких мінералів, які зародилися у клітинах і тканинах. Елементи їхнього зовнішнього обрису аналогічні до кристалів неорганічного походження. Розвиток систем неживого часто відбувається за законами, відомими для біологічних систем. Гель-монтморилоніт розглядають як просту модель біологічних структур. Значення досліджень у цій галузі, зокрема онтогенії й анатомії мінералів біогенного походження, важко переоцінити, з урахуванням фундаментальності й широкого спектра розв'язання прикладних проблем.

З доповіддю “Внесок Євгена Лазаренка у розвиток генетичної мінералогії” виступив проф. *О. І. Матковський* (співавтори П. М. Білоніжка, А. А. Ясинська). Доповідач наголосив, що Є. К. Лазаренко в галузі генетичної мінералогії був послідовним прихильником динамічної концепції В. І. Вернадського. Вона є визначальною у всіх його працях, особливо в монографіях “Основы генетической минералогии” (1963) та “Опыт генетической классификации минералов” (1979). Власне генетична класифікація мінералів є найбільш природною, вона найповніше відповідає її суті і є надійним фундаментом прикладної мінералогії. У доповіді висвітлено вагомий внесок Є. К. Лазаренка у вивчення процесів осадового мінералоутворення, у тім числі рудоутворення, а також у дослідження проблем пневматолізу й ударного метаморфізму.

У доповіді проф. *В. І. Павлишина* “Стан і перспективи розвитку генетичної мінералогії” (співавтори Ю. А. Галабурда, Д. К. Возняк, В. М. Квасниця, Г. Г. Кульчицька, В. С. Мельников, ІГМР НАН України, м. Київ) проаналізовано широкі аспекти генетичних мінералогічних проблем, що нагромадилися, й намічено шляхи їх-

нього розв'язання. Зокрема, зазначено про необхідність виконання детальних досліджень і узагальнень наявних даних щодо генезису мінералів, які б містили такі головні аспекти: історичні відомості, загальні положення і структуру сучасної генетичної мінералогії; зародження, ріст, зміну та руйнування мінералів, способи їхнього утворення; геологічні процеси мінералоутворення; типоморфізм та фації мінералів.

Канд. геол.-мін. наук *І. М. Наушко* (ІГГК НАН України, м. Львів) у доповіді "Флюїдний режим процесів мінералоутворення" (співавтор *В. А. Калюжний*) підкреслив, що *Є. К. Лазаренко* з особливою увагою ставився до вивчення включень у мінералах, з якими він пов'язував велике майбутнє генетичної мінералогії. На підставі аналізу значного фактичного матеріалу зі всебічного дослідження включень у мінералах із різних геологічних об'єктів доповідач обґрунтував особливу роль флюїдів у процесах мінералоутворення.

З доповіддю "Стадійність і еволюція аутигенного мінералоутворення" виступив проф. *П. В. Зарицький* (Харківський університет). Це єдина доповідь, яка торкалася багатьох проблем осадового мінералоутворення і особливо процесів аутогенезу. Їх розглянуто на прикладі генетичних особливостей конкрецій, широко розповсюджених серед різноманітних осадових відкладів Донбасу.

У короткому повідомленні кандидат геологічних наук *В. О. Дяків* (Львівський національний університет імені Івана Франка) наголосив на значенні онтогенії мінералів і теорії фракталів у розвитку нового наукового напрямку, який виник на стику мінералогії, біології та медицини, – біомінералогії. Доповідач обґрунтував, як принципи генетичної мінералогії можна ефективно застосовувати під час вивчення онтогенезу жовчевих камінців, умов їхнього утворення та еволюції.

Доцент *Ю. М. Мельник* у своєму повідомленні зазначив, що *Є. К. Лазаренко* надавав великого значення генетичним питанням не тільки під час наукових досліджень, а й під час читання лекцій з мінералогії, що знайшло відображення в його відомих підручниках "Курс мінералогії".

В обговоренні доповідей взяли участь проф. *В. П. Кирилюк*, доц. *А. А. Ясинська*, доц. *В. О. Хмелівський*. Вони відзначили, що прослухані доповіді представляють великий науковий інтерес, і наголосили на важливості й необхідності проведення наукових читань імені Євгена Лазаренка. Представники Одеського державного університету імені *І. І. Мечнікова* запропонували провести наступне, третє наукове читання імені Євгена Лазаренка в Одесі і присвятити його акцесорним мінералам.

SCIENTIFIC READINGS OF A NAME OF THE ACADEMICIAN YEUVHEN LAZARENKO

O. Matkovskiy, P. Bilonizhka
Ivan Franko National University of Lviv
Hrushevskogo st. 4, UA – 79005 Lviv, Ukraine

In the article the information on the Second scientific readings of a name of the academician Yevhen Lazarenko, which were held at Ivan Franko National University of Lviv 16.11.1999, is given. They were devoted to problems of genetic mineralogy.

Стаття надійшла до редколегії 10.01.2000